

A propòsit de la crisi econòmica. El camí a recórrer: la caritat en la veritat

El Papa actual, en la seva última encíclica «Caritas in veritate», afronta la problemàtica mundial, davant un món globalitzat i sumit en una profunda crisi econòmica, des d'una perspectiva antropològica. La situació mundial no requereix d'un mer reajustament, sinó un veritable canvi de paradigma, i aquest nou paradigma és una antropologia que respon a la veritat de l'ésser humà.

L'ésser humà com ser intel·ligent i lliure, subjecte de drets i deures és el primer principi i, es pot dir, el cor i l'ànima de l'ensenyament social de l'Església, és el subjecte, el centre i la fi de tota la vida social. Pel fet d'ésser humà, tot home és subjecte d'una igual dignitat fonamental, mereixedor de respecte i més encara, d'amor, de ser acollit com un do. Tota la vida social, política, econòmica, cultural, tècnica, mèdica, ideològica i educativa ha de reconèixer, com a punt de partida, a la persona i la seva dignitat, i buscar, amb la seva activitat, la plenitud de tot ésser humà.

La revelació en Crist del misteri de Déu com a Amor trinitari està unida a la revelació de la vocació de la persona humana a l'amor. L'amor és la clau per entendre a l'ésser humà, per comprendre la seva dignitat i la seva vocació. El camí de realització humana s'insereix en la lògica de l'amor, en la lògica del do: L'amor és la vocació humana. Tot nostre actuar, per ser veritablement humà, ha de manifestar la realitat del nostre ser realitzant la vocació a l'amor. Estimar és voler el bé per a l'altre, és “ocupar-se de l'altre i preocupar-se per l'altre”, digué Benet XVI, fins i tot amb la renúncia a si mateix.

Obrar humanament significa fer manifesta la vocació a l'amor. L'amor expressa la dignitat de l'ésser humà, la seva identitat i la seva vocació. Benet XVI proposa la Caritat en veritat com a “principal força impulsora de l'autèntic desenvolupament de cada persona i de tota la humanitat” (CV, 1) i “via mestra de la doctrina social de l'Església” (CV, 2).

La lògica de l'amor ha d'estar inserida en tot obrar humà, també en els diferents àmbits de la vida social — econòmic, polític, educatiu, sanitari, etc. Aquesta lògica amorosa no és un plus a la justícia, sinó el seu garant. “Mentre abans es podia pensar que el primer era aconseguir la justícia i que la gratuïtat venia després com un complement, avui és necessari dir que sense la gratuïtat no s'aconsegueix ni tan sols la justícia” (CV, 39).

La història ens mostra la necessitat de la gratuïtat, del do, de la comunió com a elements intrínsecs a la mateixa vida econòmica. El liberalisme econòmic, fonamentat sobre la llei de l'oferta i la demanda, va portar, per la seva pròpia dinàmica, a la caiguda de la borsa de Nova York, amb totes les conseqüències socials i humanes que coneixem. L'economia necessitava un correctiu i van ser les tesis keynesianes que van posar en relleu la necessitat d'incorporar la racionalitat política a l'economia, és a dir, incorporar el paper de l'Estat com a part constitutiva de la vida econòmica. La nova crisi que patim amb greus conseqüències a nivell mundial posen de manifest la insuficiència d'aquest plantejament, que respon a un oblit del que és l'ésser humà, a un error antropològic. L'encíclica Caritas in veritate insisteix en la necessitat d'incorporar una nova racionalitat a les lògiques econòmica i política, i aquesta és la lògica del do, de la gratuïtat, de la comunió, com a elements també constitutius de la vida econòmica i política. Sense la recuperació de la veritat “amorosa” sobre l'home, qualsevol sistema econòmic i polític estan abocats a noves crisis. Benet XVI afirma en Caritas in veritate, que “el gran desafiament que tenim, plantejat per les dificultats del desenvolupament en aquest temps de globalització i agreujat per la crisi economicofinancera actual, és mostrar, tant en l'ordre de les idees com dels comportaments, [...] que en les relacions mercantils el principi de gratuïtat i la lògica del do, com a expressions de fraternitat, poden i han de tenir espai en

l'activitat econòmica ordinària. Això és una exigència de l'home en el moment actual, però també de la raó econòmica mateixa. Una exigència de la caritat i de la veritat al mateix temps” (CV, 36.34).

L'encíclica *Caritas in veritate* ofereix una síntesi d'aquesta antropologia adequada en la seva relectura de *Populorum progressio* en els nombres 16-20, entorn de quatre conceptes: vocació, llibertat, veritat i caritat.

Vocació: “El progrés, en la seva font i en la seva essència, és una vocació” . Tot ésser humà està cridat a promoure el seu propi progrés.

Llibertat: Només amb la llibertat, l'ésser humà pot orientar el seu obrar cap al bé.

Veritat: La llibertat posseeix un fonament que la possibilita, i aquest és la veritat. “Veritat i llibertat —va sentenciar el pontífex polonès—, o bé van juntes o juntes pereixen miserablement” (FR, 90) La veritat és l'alliberadora de la llibertat. “La veritat us farà lliures” (Jn 8,32), va afirmar Jesús.

Caritat: La comprensió del desenvolupament com a vocació té el seu centre en la caritat (CV, 19). De fet, i aquesta és una de les afirmacions més importants de l'encíclica, les causes del subdesenvolupament radiquen sobretot en la falta de fraternitat. La globalització, comenta Benet XVI, ens ha fet “més propers, però no més germans” (CV, 19).

Ni la globalització ni la sola raó poden fonamentar la fraternitat; aquesta neix de la consciència comuna d'un Déu Pare, l'amor del qual ens ha creat. No podem perdre de vista el fonament últim de la realitat humana. Juan Pablo II, analitzant l'arrel de la pèrdua de l'esperança a Europa, jutja que aquesta radica en “l'intent de fer prevaler una antropologia sense Déu i sense Crist” (EE, 9). Construir la ciutat terrenal al marge de Déu deriva d'una antropologia de funestes conseqüències. L'home es constitueix centre absolut de la realitat, suplint el lloc de Déu. L'ésser humà s'oblida de la seva realitat més profunda: “no és l'home el que fa a Déu, sinó que és Déu qui fa a l'home. L'oblit de Déu condueix a l'abandó de l'home” (EE, 9). Llançant a Déu de l'existir humà, la filosofia s'obre pas al nihilisme, la gnoseologia i la moral desemboquen en el relativisme, i l'existència quotidiana es configura pel pragmatisme i hedonisme. L'home, en oblidar-se del seu origen, perd la seva veritat. La cultura de la mort és el seu punt final. Aquest pontífex, paragonando la famosa frase de Pablo VI —“l'home pot organitzar la terra sense Déu, però, al cap i a la fi, sense Déu no pot menys d'organitzar-la contra l'home. L'humanisme exclusiu és un humanisme inhumà” (PP, 42)—, va afirmar “un món sense referència a Crist és un món que, abans o després, acaba per estar contra l'home. La història d'un passat encara recent ho demostra. No es rebutja a Déu sense rebutjar també a l'home”.